

to form civic breeding a teacher has to take into account the age characteristics of children's behavior and their motives and to form trustful relations with them, to take into account children's positive traits of character, cooperation and respect.

One of the most important teacher's task is to study to create and use in school life special situations where schoolchildren use their knowledge and actions to demonstrate the dynamic of developed civic upbringing, the sense of which is in the child's ability to realize his abilities and skills in practical activity.

**Key words:** civic upbringing, junior school age, age characteristics, personal oriented approach.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2015

**М. І. Полюхович**

### **ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ**

**Анотація.** У статті акцентуалізовано проблему формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку як найважливішої інтегративної якості особистості. Висвітлено сутність поняття «національна самосвідомість» та основний зміст зазначеного феномена, що зумовлений провідними функціями у суспільному житті. Проаналізовано різні підходи до визначення основних чинників формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку в науковому дискурсі. Акцентовано увагу на найважливіші фактори формування і розвитку національної самосвідомості молодших школярів.

**Ключові слова:** національна самосвідомість, нація, історична пам'ять, державна мова, національна культура, національно-державницька ідеологія, молодші школярі.

**Постановка проблеми.** Період сьогодення характеризується суперечностями світових глобалізаційних і націєтворчих процесів, які загострюють питання збереження і поступу Української держави. Саме тому проблема формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку набула сьогодні особливої актуальності. Адже від рівня сформованості цього базового утворення залежить не лише глибина й стійкість поглядів, переконань і патріотичних почуттів, а й громадянська позиція та соціальна активність

особистості, усвідомлення нею місця та ролі в житті української нації. Це знайшло своє підтвердження у Концепції національного виховання, зокрема в документі визначено національну самосвідомість як найважливішу рису особистості, що включає в себе почуття й прояви любові до рідної землі, свого народу, готовність до праці в ім'я України. Виховання національної самосвідомості передбачає усвідомлення підростаючим поколінням своєї етнічної спільності, національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, що сприяє утвердженню власної національної гідності, внутрішньої свободи, гордості за свою землю [12, с. 19-20]. Проте шляхи і засоби її розвитку у молодших школярів ще не достатнього досліджено.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У низці законодавчих і нормативних документів про освіту викладено провідні виховні завдання, що постали перед загальноосвітньою школою та зобов'язують до пошуків сучасних підходів у формуванні національної самосвідомості в учнів початкових класів (Закон України «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст., Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція національного виховання, Концепція формування національної свідомості і самосвідомості особистості та ін.). Адже саме ця якість визначається тим фундаментальним феноменом, який об'єднує суспільство, сприяє розвитку всіх потенційних можливостей особистості, ушляхетненню мети і сенсу її життєдіяльності.

Проблема формування цієї інтегративної якості була предметом філософських, соціологічних, педагогічних, психологічних досліджень. Різним аспектам національної самосвідомості присвячені дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених: В. Андрущенко, А. Бичко, Ю. Бромля, М. Боришевського, М. Вівчарика, Б. Гаврилишина, Е. Гелнера, М. Головатого, Р. Додонова, І. Кресіної, Д. Міллера, М. Пірен, Ю. Римаренка, П. Ситника, Л. Шкляра та інших.

**Мета статті** – розглянути сутність поняття «національна самосвідомість», визначити провідні функції національної самосвідомості особистості, проаналізувати різні підходи до визначення основних чинників, що впливають на формування національної самосвідомості в учнів початкових класів у науковому дискурсі та з'ясувати зміст зазначеного феномена, що надасть можливість розкрити особливості його розвитку в учнів молодшого шкільного віку.

**Виклад основного матеріалу.** У наукових дослідженнях поняття «національна самосвідомість» ще не має усталеного й

загальноприйнятого змісту й трактується ученими по-різному. Тому необхідно, насамперед, з'ясувати сутність і елементи структури національної самосвідомості особистості та детермінанти її розвитку. Цілісно й змістовно, на наш погляд, визначено зміст поняття «національна самосвідомість» у Ю. Бромляя, Й. С. Вироста, зокрема у ньому вбачається цілісна система уявлень особистості про ознаки, що стверджують факт її належності до певної національної спільності та водночас відрізняють її від членів іншої етнічної спільноти. Національна самосвідомість є системо- і змістоутворюючою ланкою між етнічною та глобальною (загальнолюдською) самосвідомістю, що перетворює в міжнаціональне, загальнолюдське й збагачує загальнолюдськими цінностями етнічну свідомість та від якої залежить «...не лише глибина, стійкість патріотичних почуттів, поглядів, переконань та ідеалів, а й громадянська позиція, суспільна активність особистості» [11, с. 93].

У «Концепції національного виховання» зазначено, що слово «українець» може виражати 3 поняття: людина, причетна до свого етносу; людина, що усвідомлює себе частиною нації; людина, яка усвідомлює себе громадянином своєї держави [12, с. 19]. Ми поділяємо думку Ю. Римаренка про те, що національна самосвідомість особистості є усвідомленням своєї національної належності, ідентифікація, тобто віднесення індивідом себе до тієї чи іншої національної спільності на основі уявлень про типові її риси, територію, мову, історичні та духовні цінності, релігійні вірування, легенди, коріння її генези та умови розвитку [19, с. 233]. На сьогодні в науковій думці існує розбіжність щодо визначення елементів структури національної самосвідомості особистості як складної системи із великою кількістю елементів і зв'язків. Основний зміст зазначеного феномена визначили К. Дербак та П. Ситник, що зумовлюється провідними функціями у суспільному житті, а саме: пізнавальна, ціннісна, регулятивна [20, с. 145]. Пізнавальна функція полягає у процесі соціалізації особистості та пізнанні своєї національної належності та національних особливостей, історії рідного народу, фольклору, звичаїв, традицій, норм поведінки, а також соціально-економічного, політичного, духовного, геополітичного статусу української нації, її прихованих резервів і можливостей, ідеалів і настанов. Ціннісна функція передбачає формування певної життєвої позиції, що базується на загальнонаціональних і національних цінностях. Регулятивна функція національної самосвідомості визначає «...безперервний процес самопізнання, поглиблення розуміння своїх проблем, пошук шляхів та засобів їхнього вирішення складається у сталу систему поглядів, цінностей, регулятивних установ, обов'язкових для виконання усіма членами національної спільноти» [9, с. 16].

Слід зазначити, що в науковій літературі існують різні підходи і до визначення чинників формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку. Проблему формування національної самосвідомості підростаючого покоління досліджував учений М. Бердяєв. Зокрема науковець розглядав націю як єдність історичної долі, а національну самосвідомість пов'язував з усвідомленням релігійно-морального ідеалу. Він зазначав, що основним фактором становлення національної самосвідомості особистості є вивчення історії, яка є ядром зазначеного феномена. На його думку, саме історії належить провідна роль у забезпеченні єдності історичної долі народу і безперервного зв'язку поколінь [2, с. 121].

У контексті окресленої проблеми вважаємо за необхідне систематизувати фактори формування національної самосвідомості учнів початкових класів. На думку П. Ситника й А. Дербак, основні чинники, що формують національну самосвідомість у молодших школярів як у генетичному, так і в функціонально-структурному плані, можна умовно поділити на три великі групи: 1) об'єктивні; 2) практично-духовні; 3) ідеальні. Ці чинники, з одного боку, тісно взаємопов'язані між собою, а з іншого – є відносно самостійними сферами. До перших належить увесь комплекс суспільно-історичних реалій, які визначають спосіб життя народу та формують специфічне бачення цінностей, проблем, ідеалів, завдань, принципів життєдіяльності та інших складових національної самосвідомості. До практично-духовних чинників належать властиві народу етнічні стереотипи (традиції, звичаї, обряди, типові риси характеру й поведінки, домінуючі емоції, народні промисли, розваги, ігри), а також історична пам'ять, усталена символіка, народні святині. Історична пам'ять є надійним фундаментом, на якому успішно формується національна самосвідомість у молодших школярів. Численні уявлення, поняття, ідеї, принципи об'єднуються в теоретичну систему, яка відображає ідеал, до якого прагне нація, і модель суспільного устрою, що передбачає практичне досягнення поставленої мети. Варто зазначити, що у формуванні національної самосвідомості окрему нішу займають ідеальні імперативи волі, а саме: моральні принципи й норми, що покликані стимулювати громадську активність громадян у національній спільноті. Таким чином, усі ці ідеальні образи, світоглядні орієнтири, моральні цінності та імперативи, ідеали і принципи завершують формування національної самосвідомості учнів початкових класів як цілісного явища. Викристалізовується стратегічна мета національного поступу – національна ідея [19, с. 45]. Загалом у формуванні національної самосвідомості поєднуються образи минулого (історичні події, історична пам'ять, культурна спадщина); сучасного (суспільні цінності, інституції, статус держави в умовах

сьогодення); бачення майбутнього і прагнення самоствердження української нації (на основі національного ідеалу) [16, с. 274].

Ґрунтуючись на такому підході, на нашу думку, чинники формування національної самосвідомості в учнів початкових класів можна розділити на: умовно-статичні – це ті, що існували в минулому (перебування територіально національної спільноти у складі різних держав, вплив їхньої політики на національну самосвідомість українського народу як інтеграція чи асиміляція тощо); умовно-динамічні – це ті, що існують та здійснюють вплив на часі й впливають на формування і розвиток самосвідомості нації в сучасних умовах та в майбутньому [15, с. 75].

Фактори, що впливають на процес формування національної самосвідомості учнів початкової школи, на нашу думку, можна також поділити на первинні та вторинні. До первинних належить розташування території, яку населяє спільнота, природно-ресурсне середовище, історичне минуле (історичні події). Це об'єктивні чинники, які існують незалежно від ситуації та волі особистості. Вторинні чинники постають як результат дії первинних та мають переважно суб'єктивний характер, а саме: архетипи, ментальність, міфи, національний характер, історична пам'ять, духовна культура, цінності народу. Взаємодія цих груп чинників і визначає взаємозв'язок між природно-фізичними та соціокультурними елементами формування національної самосвідомості у дітей молодшого шкільного віку [14, с. 23].

Враховуючи важливість особистісного аспекту усвідомлення національного буття, можна систематизувати чинники, що впливають на процес формування національної самосвідомості молодших школярів таким чином: суб'єктивні чинники, пов'язані із соціальними і психологічними особливостями індивіда (суб'єкта), який усвідомлює певні події, ідеї, теорії, цінності; об'єктивні, які стосуються усвідомлення індивідом певного об'єкта (наприклад, державотворчі процеси, нація, етнос, національний лідер) і відповідної інтерпретації через призму власних ціннісних орієнтацій, комунікативні, зумовлені процесом розуміння певних об'єктів та їх оцінки; ситуативні, зумовлені соціальним, економічним чи політичним контекстами сприйняття відповідних цінностей, ідеалів, образів тощо [17, с. 28].

Отже, провідні чинники, що впливають на формування національної самосвідомості учнів початкових класів, взаємозумовлені та одночасно ієрархічно структуровані. Відповідно серед них можна виділити групу базових чинників, що формують ядро національної самосвідомості й забезпечують ідентифікаційну основу національної спільноти, тобто репрезентацію та впізнаваність нації у міжнародному середовищі. Ідентичність та відповідно образ (Я - образ) будь-якого

суб'єкта завжди пов'язаний з уявленнями про себе і ставленням оточення до себе, тобто «Інших», «Чужих», які впливають на процеси самоусвідомлення і на індивідуальному, і на колективному рівнях, а відповідно й на образ спільноти [11, с. 112].

Серед найбільш важливих факторів формування і розвитку національної самосвідомості молодших школярів є політичні, соціальні й етнокультурні процеси, які відбуваються як всередині країни, так і за її межами, що зумовлює виділення системи внутрішніх і зовнішніх чинників. До зовнішніх чинників, перш за все, належать глобалізаційні процеси, які об'єктивно справляють істотний вплив на всі сфери буття національних держав, незалежно від чиїхось суб'єктивних бажань [13, с. 203]. Серед внутрішніх чинників, які суттєво впливають на формування національної самосвідомості суспільства, важливе місце належить національно-державницькій ідеології [11, с. 19].

**Висновки.** Таким чином, національна самосвідомість є глибинним і багатограним утворенням, яке сформувалося під впливом багатьох груп провідних чинників у процесі історичного розвитку української нації. Ми дійшли висновку, що національна самосвідомість особистості є складним соціально-психічним утворенням, яке виконує інтегруючу роль у збереженні її національної ідентичності. Процес формування національної самосвідомості в учнів молодшого шкільного віку є досить тривалим та складним, що обумовлено низкою факторів формування зазначеного феномена, стисло розглянутих у межах даної статті.

**Перспективи подальших розвідок.** Проблема формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку потребує подальшого дослідження, зокрема вивчення особливостей національної самооцінки у дітей цього віку та розроблення відповідних методик виховання.

#### Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Проблема виховання національної самосвідомості: Досвід соціально-філософського аналізу / В. П. Андрущенко. – К.: ТОВ «Атлант ЮЕМС», 2005. – 498с.
2. Бердяев Н. А. Судьба России: Опыт по психологии войны и национальности / Н. А. Бердяев. – М., 1990. – 364 с.
3. Бичко І. Самосвідомість нації. Підручник / І. Бичко. – К. : Генеза, 2006. – 656 с.
4. Боришевський М. Українська психологічна термінологія: словник-довідник. За редакцією Чепи М.-Л. А. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2010. – С. 24.
5. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса / Ю. В. Бромлей. – М. : Наука, 1983. – 251 с.

6. Вівчарик М. М. Українська нація: шлях до самовизначення : [моногр.] / М. М. Вівчарик, П. П. Панченко, В. І. Чмихова. – К.: Вища шк., 2001. – 287 с.
7. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговакази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б. Гаврилишин; упоряд. В. Рубцов.— Вид. 3-тє, допов. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. – 248 с.
8. Гелнер Е. *Проблеми націй і націоналізму в сучасній західній науковій літературі* / Е. Гелнер // Народознавчі зошити. – 2002. – №2. – С. 199–211.
9. Головатий М. Ф. Національна самосвідомість / М. Ф. Головатий. – К., 2001. – 342 с.
10. Додонов Р. Націоналізм: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / Р. Додонов. – Донецьк, 2005. – 224 с.
11. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї / Д. Донцов. – К., 1991. – 272 с.
12. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18–25.
13. Кресіна І. Етноси, етнічні групи, нації. Сучасна етнополітика: Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві / О. Майборода, Р. Чілачава, Т. Пилипенко та ін. – К.: Фонд «Європа ХХІ», 2002. – 312 с.
14. Крапивенский С. Социальная философия / С. Крапивенский. – Волгоград, 1996. – 352 с.
15. Кульчицький О. Світовідчуття українця / О. Кульчицький // Укр. душа. – К.: Фенікс, 1992. – С. 48–65.
16. Лизанчук В. Феномен невмирущості нації / В. Лизанчук // Наук. зап. АН ВШ України. – 2004. – Вип. 29. – С. 74–81.
17. Лісовий В. Націоналізм, нація та національна держава / В. Лісовий // Націоналізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2000. – 872 с.
18. Пірен М. І. Цивілізована національна ідея – основа етнонаціональної злагоди в українському суспільстві // Вісник УАДУ, 1997. — № 3–4.
19. Пустотін В. Самосвідомість нації / В. Пустотін // Розбудова держави. – 1993. – № 3. – С. 27–29.
20. Римаренко Ю. Національна самосвідомість : вихід у практику / Ю. Римаренко // Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993. – С. 232–234.
21. Ситник П. К. Духовні засади та механізм формування національної самосвідомості / П. Ситник, А. Дербак // Стратег. панорама. – 1999. – № 3. – С. 146–154.
22. Теоретичні засади виховання національної самосвідомості. Програма спецкурсу і навчальний посібник / [за ред. Д. О. Тхоржевського] . – К.: ІЗМН. — 1998. – 150 с.

23. Шкляр Л. Поняття «національна меншина» у сучасному міжнародному праві / Л. Шкляр // Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. - 2005. – Вип. 27. – С. 6-18.

#### REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Andrushchenko V. P. Problema vykhovannia natsionalnoi samosvidomosti: Dosvid sotsialno-filosofskoho analizu / V. P. Andrushchenko . – K.: TOV «Atlant YuEmS», 2005. – 498s. (in Ukrainian)
1. 2.Berdjaev N. A. Sud'ba Rossii: Opyty po psihologii vojny i nacional'nosti / N. A. Berdjaev. – M., 1990. – 364 s. (in Russian)
2. Bychko I. Samosvidomist natsii. Pidruchnyk / I. Bychko. – K., 2006. – 656 s. (in Ukrainian)
3. Boryshevskiy M. Ukrainska psykholohichna terminolohiia: slovnyk-dovidnyk. Za redaktsiieiu Chepy M.-L. A. – K.: DP «Informatsiino-analitychne ahenstvo», 2010. – S. 24 (in Ukrainian)
4. Bromlei Yu. V. Ocherky teoryy etnosa / Yu. V. Bromlei. – M.: Nauka, 1983. – 251 s. (in Russian)
5. Vivcharyk M. M. Ukrainska natsiia: shliakh do samovyznachennia : [monohr.] / M. M. Vivcharyk, P. P. Panchenko, V. I. Chmykhova. – K.: Vyshcha shk., 2001. – 287 s. (in Ukrainian)
6. Havrylyshyn B. Do efektyvnykh suspilstv: Dorohovkazy v maibutnie: dop. Rymskomu Klubovi / B. Havrylyshyn; uporiad. V. Rubtsov. – Vyd. 3-tie, dopov.— K.: Univ. vyd-vo PULSARY, 2009.— 248 s. (in Ukrainian)
7. Helner E. Problemy natsii i natsionalizmu v suchasni zakhidni naukovi literaturi / E. Helner // Narodoznavchi zoshyty. – 2002. – №2. – S. 199–211. (in Ukrainian)
8. Holovaty M. F. Natsionalna samosvidomist / M. F. Holovaty. – K., 2001. – 342s. (in Ukrainian)
9. Dodonov R. Natsionalizm: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych zakladiv osvity / R. Dodonov. – Donetsk, 2005. – 224 s. (in Ukrainian)
10. Dontsov D. Istoriia rozvytku ukrainskoi derzhavnoi idei / D. Dontsov. – K., 1991. – 272 s. (in Ukrainian)
11. Kontseptsiia natsionalnoho vykhovannia // Ridna shkola. – 1995. – № 6. – S. 18–25. (in Ukrainian)
12. Kresina I. Etnosy, etnichni hrupy, natsii. Suchasna etnopolityka: Splyanniia poshyrenniu tolerantnosti u poli etnichnomu suspilstvi / O. Maiboroda, R. Chilachava, T. Pylypenko ta in. – K.: Fond «Yevropa KhKhI», 2002. – 312s. (in Ukrainian)
13. Krapivenskij S. Social'naja filosofija / S. Krapivenskij. – Volgograd, 1996. – 352 s. (in Russian)

14. Kulchytskyi O. Svitovidechuttia ukrainsia / O. Kulchytskyi // Ukr. dusha. – K. : Feniks, 1992. – S. 48–65. (in Ukrainian)
15. Lyzanchuk V. Fenomen nevmyrushchosti natsii / V. Lyzanchuk // Nauk. zap. AN VSh Ukrainy. – 2004. – Vyp. 29. – S. 74–81. (in Ukrainian)
16. Lisovyi V. Natsionalizm, natsiia ta natsionalna derzhava / V. Lisovyi; Natsionalizm: Antolohiia. – K. : Smoloskyp, 2000. – 872 s. (in Ukrainian)
17. Piren M. I. Tsyvilizovana natsionalna ideia — osnova etnonatsionalnoi zlahody v ukrainskomu suspilstvi // Visnyk UADU, 1997. – № 3–4. (in Ukrainian)
18. Pustotin V. Samosvidomist natsii / V. Pustotin // Rozbudova derzhavy. – 1993. – № 3. – S. 27–29. (in Ukrainian)
19. Rymarenko Yu. Natsionalna samosvidomist : vykhid u praktyku / Yu. Rymarenko // Etnonatsionalnyi rozvytok Ukrainy. Terminy, vyznachennia, personalii. – K., 1993. – S. 232–234. (in Ukrainian)
20. Sytnyk P. K. Dukhovni zasady ta mekhanizm formuvannia natsionalnoi samosvidomosti / P. Sytnyk, A. Derbak // Strateh. panorama. – 1999. – № 3. – S. 146–154. (in Ukrainian)
21. Teoretychni zasady vykhovannia natsionalnoi samosvidomosti. Prohrama spetskursu i navchalnyi posibnyk / [za red. D. O. Tkhorzhhevskoho] . – K. : IZMN. – 1998. – 150 s. (in Ukrainian)
22. Shkliar L. Poniattia «natsionalna menshyna» u suchasnomu mizhnarodnomu pravi / L. Shkliar // Nauk. zap. In-tu polit. i etnonats. doslidzh. – 2005. – Vyp. 27. – S. 6-18. (in Ukrainian)

**Анотація.** В статті акцентуалізована проблема формування національного самосознання учеників молодшого шкільного віку як важливішого інтегративного якості особистості. Розкрито сутність поняття «національне самосознання» і визначено основне змістове наповнення вказаного феномена, який обумовлений ведучими функціями в суспільній житті. Проаналізовані різні підходи до визначення основних факторів формування національного самосознання учеників молодшого шкільного віку в науковому дискусі. Акцентовано увагу на найважливіших факторах формування і розвитку національного самосознання молодших школярів.

**Ключевые слова:** національне самосознання, нація, історична пам'ять, державна мова, національна культура, національно-державна ідеологія, молодші школярі.

**Summary.** In the article the problem of forming of national consciousness in junior pupils as a major quality of personality is described .

The essence of the notion «national consciousness» and the basic meanings of this phenomenon are exposed, The different approaches in analyzing the determinations as basic factors of forming of national consciousness of junior pupils are presented.

The attention is accented on the major factors of forming and development of national consciousness in junior pupils, that are closely connected with the high level of formed national consciousness. The place and role of the education and extracurricular activity in the forming of national consciousness are described. Such aspects like territory, language, historical and spiritual values, religious beliefs, legends, root of her genesis and condition of all-round development are shown.

**Key words:** national consciousness, nation, historical memory, national language, national culture, nationally-state ideology, junior pupils.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2015

**О. В. Сінокоп**

#### **ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

**Анотація.** У статті розкривається сутність поняття «гуманістичні цінності» та їх функції; запропонована структура формування гуманістичних цінностей майбутнього вчителя початкових класів. З'ясовано, що гуманістичні цінності формуються під час аудиторної та позааудиторної роботи. Однією з організаційних форм у формуванні гуманістичних цінностей визначено проектну діяльність, яка передбачає залучення студентів до соціально значущої діяльності в позааудиторний час. Саме в соціально-значущій діяльності відбувається насичене накопичення особистісного гуманного досвіду.

**Ключові слова:** гуманістичні цінності, функції, компоненти гуманістичних цінностей, проектна діяльність.

**Актуальність дослідження** визначається відродженням гуманістичних цінностей, ідеалів дружби, добра, справедливості і громадянськості в українському суспільстві, галузі освіти і науки. Вища професійна освіта орієнтована не лише на формування вчителя початкових класів з високим рівнем професійної майстерності, здатного до самовдосконалення, саморозвитку в майбутній професійній діяльності, до творчого, інноваційного вирішення завдань, але й на розвиток його професійної культури.